NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Prezenta ediție a *Cursului de lingvistică generală* are la bază versiunea tipărită în 1986. Această opțiune este motivată de schimbările făcute de autor, în raport cu varianta din 1978, modificări mici, dar semnificative, care indică o viziune superioară asupra modului în care ar trebui ținută o lecție universitară de lingvistică generală, atît în privința ideilor expuse şi a exemplelor oferite, cît şi în ceea ce priveşte relația de solidaritate a teoriei lingvistice cu practica analitică. Totodată, ediția din 1986 oferă prilejul de a aprofunda, prin comparația cu versiunea precedentă şi cu alte lucrări semnate de Dumitru Irimia, aspectele nucleare ale considerării limbii în organizarea ei internă şi în funcționarea ei în interiorul raportului om-limbă-lume.

1. Edițiile precedente

Gradul de asemănare între ediții este foarte mare, însă versiunea din 1986 dovedeşte o mai clară deosebire între *limbă*, anume ceea ce ține de planul obiectului supus cercetării şi *lingvistică*, adică ceea ce ține de planul perspectivei din care se face cercetarea obiectului. Această organizare a rezultat, fără îndoială, din experiența lucrului cu studenții, pentru care distincția între obiect şi cercetarea obiectului (reprezentînd, la rigoare, doar una din fațetele interpretative din care este considerat obiectul) nu este întotdeauna foarte clară de la bun început. Acelaşi fapt de limbă poate fi explorat din perspectiva mai multor discipline, între care limitele

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

nu sînt întotdeauna foarte bine demarcate: fiziologie, istorie, psihologie, sociologie, filosofie etc. Cuprinsul fiecărei ediții este lămuritor pentru fixarea celor două planuri:

CURS DE LINGVISTICĂ GENERALĂ, 1978

I. Constituirea lingvisticii

II. Obiectul şi metodele de cercetare

III. Originea limbajului

IV. Funcțiile limbii

- Procesul de comunicare

V. Limbă-societate-gîndire

A. Limbă şi societate

B. Limbă şi gîndire

VI. Limbă-normă-vorbire

VII. Limba – sistem semiotic

A. Semnul lingvistic

B. Organizarea semnelor lingvistice

1. Sistem şi structură
2. Relații sintagmatice şi paradigmatice
3. Conținut şi formă în limbă. Planul semantic şi planul expresiei
4. Nivelele limbii şi unitățile specifice: ierarhia şi izomorfismul lor

- Nivelul fonologic
- Nivelul morfologic
- Nivelul lexical
- Nivelul sintactic

VIII. Istoria şi geografia limbii

A. Istoria limbii

- Sincronie şi diacronie
- Constituirea şi evoluția limbii

CURS DE LINGVISTICĂ GENERALĂ, 1986

I. Obiectul lingvisticii şi metode de cercetare

II. Limbă-gîndire-societate

A. Limbă şi gîndire

B. Limbă şi societate

(1) Originea limbajului

(2) Funcțiile limbii

(3) Ipostazele limbii

(4) Dependența de societate

III. Limba – sistem semiotic

A. Semnul lingvistic

B. Organizarea semnelor lingvistice

1. Sistem şi structură
2. Relații sintagmatice şi paradigmatice
3. Conținut şi formă în limbă. Planul semantic şi planul expresiei
4. Nivelele limbii şi unitățile specifice: ierarhia şi izomorfismul lor

- Nivelul fonologic
- Nivelul morfologic
- Nivelul lexical
- Nivelul sintactic

IV. Istoria şi geografia limbii

A. Istoria limbii

B. Geografia limbii

V. Din istoria ideilor despre limbă

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

B. Geografia limbii
- Diversitatea lingvistică: limbă şi dialect
- Organizarea dialectală a limbii

Ediția din 1978 este organizată în spirit didactic, fiind alcătuită pentru a corespunde unor etape de familiarizare cu elementele centrale ale lingvisticii generale. Istoricul disciplinei şi stadiul cercetării, cu insistență asupra obiectului şi metodelor de descriere, sînt urmate de considerații privind originea limbajului – temă adesea trecută cu vederea în manualele de lingvistică generală, naționale şi internaționale –, funcțiile limbii şi o analiză a raporturilor limbă-societate, respectiv limbă-gîndire. Faptul că legăturile între limbă şi societate par privilegiate în raport cu unitatea dintre limbă şi gîndire[1] indică influența ideilor lui Ferdinand de Saussure şi a reprezentanților şcolii sociologice franceze. Capitolul al şaselea, intitulat *Limbă-normă-vorbire*, este dezvoltat prin evaluarea principalelor contribuții[2] care s-au impus, în istoria ideilor despre limbaj, între momentul Saussure şi momentul Coşeriu. După clarificarea, pentru cititor, a noțiunilor implicate în evoluția de la perspectiva dihotomică (limbă –

[1] Ilustrativ pentru această interpretare este titlul *Limbă*-**societate**-*gîndire* (1978), menit să accentueze ponderea factorului social şi a funcției dominante a limbii, funcția de comunicare, considerată din unghiul rolului de liant social al limbajului şi al devenirii sale istorice, titlu pe care, în ediția din 1986, îl avem reconfigurat sub forma *Limbă*-**gîndire**-*societate*, pentru a se sublinia importanța factorului cognitiv şi a funcției de cunoaştere a limbii, considerată din perspectiva consubstanțialității limbă-gîndire. Aşadar, în varianta din 1978, centrul de greutate al interpretării este dat de natura socială a limbajului uman articulat, însă, în versiunea din 1986, focalizarea este orientată asupra rolului creator al gîndirii. Această deplasare ideatică se armonizează cu o schimbare semnificativă în concepția autorului, care, fără a neglija esența socială a limbii, are deja foarte clară conştiința faptului că limba oglindeşte creativitatea ființei umane, constantă ideatică aflată în laboratorul tuturor scrierilor lui Dumitru Irimia.

[2] Este vorba despre două şcoli lingvistice postsaussuriene, *şcoala funcțională*, reprezentată de Martinet şi Jakobson, şi *glosematica* hjelmsleviană, cărora li se adaugă *generativismul* american.

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

vorbire) la cea trihotomică (limbă-normă-vorbire), conceptele operaționale sînt ilustrate cu exemple din limba română, astfel încît receptorul să aibă posibilitatea de a reține validitatea descriptivă a aspectelor teoretice dezbătute.

Ultimele două părți, *Limba – sistem semiotic* şi *Istoria şi geografia limbii*, se dezvoltă prin observarea unităților şi raporturilor care guvernează profilul idiomatic al limbii şi prin explicarea importanței factorilor care favorizează manifestarea diversității lingvistice.

Această organizare face vizibilă existența unui „algoritm" argumentativ inspirat, pare-se, de modelul cursului saussurian: 1. istoricul şi obiectul disciplinei; 2. natura, funcțiile şi semnificația legăturilor în care se află înscris obiectul investigat; 3. perspectiva sincronică asupra obiectului, prin raportare la unitățile constitutive şi la rețeaua relațională pe care ele o dezvoltă; 4. perspectiva diacronică asupra obiectului, prin urmărirea factorilor lingvistici şi extralingvistici care contribuie la evoluția limbii, ca mijloc de comunicare interumană.

Ediția din 1986 ilustrează o aranjare mai adecvată a expunerii, prin accentuarea mai nuanțată a etapelor ce trebuie urmate pentru a se asigura succesul receptării. Prima cerință, reflectată de cuprins, este delimitarea obiectului de cercetare al lingvisticii, prin confruntarea viziunii saussuriene[3] cu punctul de vedere asumat de E. Coşeriu, potrivit

[3] În concepția lui Ferdinand de Saussure, semiologia este ştiința „care studiază viața semnelor în viața socială", iar lingvistica, parte a semiologiei (semioticii), este disciplina interesată de cercetarea limbii „ca sistem de semne ce exprimă idei". Pentru lingvistul elvețian, „studiul limbajului comportă deci două părți: una, esențială, are drept obiect limba, care este socială în esența ei şi independentă de individ; acest studiu este numai psihic; cealaltă, secundară, are drept obiect partea individuală a limbajului, adică vorbire, inclusiv fonațiunea: ea este psihofizică", iar această disociere presupune existența a două obiecte de cercetare, *limba* şi *vorbirea*, lingvistica fiind, potrivit distincției saussuriene, interesată de cercetarea *limbii*, fără a respinge categoric, existența unei lingvistici a vorbirii (Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, ediție românească de Irina Izverna Tarabac, Polirom, Iaşi, p. 41-44).

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

căruia lingvistica studiază activitatea lingvistică a vorbitorilor[4]. Această contrapunere fixează ca obiect de studiu „limba ca sistem de semne şi ca activitate lingvistică". Prezentarea disciplinelor lingvistice şi a raporturilor lingvisticii cu alte discipline conexe este urmată de prezentarea metodelor întrebuințate în cercetarea lingvistică, prin demarcarea metodelor tradiționale de cele moderne.

În interiorul cadrului epistemologic şi metodologic descris sînt urmărite, din perspectiva istoriei lingvisticii, raporturile limbă-gîndire şi limbă-societate, pentru a se sublinia caracterul de ştiință social-umană al lingvisticii, prin referire la atributele esențiale ale ființei umane: facultatea de a cunoaşte, capacitatea de a exprima această cunoaştere şi deprinderea de a o transmite semenilor. În esență, se afirmă în curs, *omul este ființa socială dotată cu gîndire şi limbaj*. Subcapitolele despre originea şi caracterul articulat al limbajului, despre funcțiile şi ipostazele limbii şi despre legăturile active între limbă şi societate au rolul de a extinde şi argumenta teza că lingvistica este o ştiință care se interesează atît de factorii interni, cît şi de factorii externi care orientează şi influențează existența sistemului semiotic numit limbă şi punerea sa în acțiune. Efectul de interpretare generat prin această dispunere este că lingvistica se preocupă de procesul de comunicare verbală dintre ființele omeneşti, prin observarea şi descrierea elementelor complexe implicate în raportarea omului la realitate şi la semeni, în reprezentarea acestei experiențe de cunoaştere grație consubstanțialității ce guvernează relația între limbă şi gîndire şi în exprimarea ei, nu ca oglindă, ci ca interpretare a realității.

A treia parte a *Cursului* are în centru semnul lingvistic, proprietățile acestuia şi organizarea semnelor în interiorul limbii, scopul sistematizării critice fiind de a clarifica ce se are în vedere prin definirea limbii ca sistem de semne şi de relații între semne. Aceasta este, de altfel,

[4] „Lingvistica (...) este ştiința care studiază din toate punctele de vedere posibile *limbajul uman articulat*, în general şi în formele sale specifice de realizare, adică în *actele lingvistice* şi în sistemele de izoglose care, tradițional sau convențional, se numesc *limbi*" (Eugenio Coseriu, *Introducere în lingvistică*, traducere de Elena Ardeleanu şi Eugenia Bojoga, ediția a II-a, Echinox, Cluj, 1999, p. 12).

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

şi secţiunea cu cea mai mare densitate terminologică. Descrierea fiecărui nivel al limbii, prin valorificarea terminologiei impuse de adepţii structuralismului, va deveni, în lucrările ulterioare, modelul pe baza căruia se dezvăluie identitatea faptelor de limbă, interpretarea fiind realizată prin considerarea nu numai a axelor semiotice fundamentale (axa paradigmatică şi axa sintagmatică), ci şi a trihotomiei sistem-normă-vorbire[5]. Rezultatele acestui mod original de a descoperi echilibre interpretative între diversele concepţii teoretice fructificate în expunere fac din *Cursul de lingvistică generală* o excelentă modalitate de familiarizare a celor lipsiţi de cunoştinţele de bază cu toate noţiunile primare necesare pătrunderii în tainele tuturor disciplinelor lingvistice tradiţionale: fonetică şi fonologie, morfologie şi sintaxă, lexicologie şi semantică.

Penultimul capitol al ediţiei din 1986 este dedicat istoriei şi geografiei limbii şi are în atenţie factorii care orientează devenirea istorică şi culturală a limbii. Descrierea nu se limitează, însă, doar la axa istorică şi la cea pur teritorială, ci include şi consideraţii despre diversitatea socială şi expresivă a limbii. Prin parafrazarea unei binecunoscute distincţii coşeriene, s-ar putea afirma că secţiunea a treia a lucrării înfăţişează organizarea structurală a limbii, în vreme ce partea a patra schiţează arhitectura ei. În ultimul capitol sînt evidenţiate cele mai importante momente din evoluţia lingvisticii. Prin această ultimă unitate expozitivă a cursului se întregeşte ansamblul de idei care se constituie în izvoare ale lucrării.

2. Sursele *Cursului de lingvistică generală*

O cercetare a particularităţilor ediţiilor şi a lecturilor care au făcut posibilă edificarea unui complex interpretativ bogat şi original nu poate neglija chestiunea de fond a surselor şi resurselor de care a dispus autorul pentru a dezvolta o lucrare.

[5] Profesorul Dumitru Irimia se numără printre primii lingvişti români care au adoptat şi adaptat tezele lingvisticii coşeriene în propriile cercetări.

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

În ansamblu, s-ar putea aprecia că lucrările parcurse de Dumitru Irimia pentru elaborarea cursului de lingvistică generală pot fi despărțite în trei categorii: a) *surse primare*; b) *surse secundare*; c) *surse auxiliare*.

Prin *surse primare*, înțelegem lucrările monografice, străine sau românești, pe care autorul care le-a parcurs cu atenție, la care s-a raportat în chip critic și pe baza cărora și-a edificat propria concepție lingvistică. În aceste lucrări pot fi identificate, deci, rădăcinile ideatice ale propriei viziuni științifice. Este important să arătăm că, în perioada de documentare premergătoare redactării și publicării variantei din 1978, unele din sursele primare, mai cu seamă cele străine, existau mai degrabă simbolic în bibliotecile universitare românești ori, dacă existau, puteau fi consultate numai în baza unui regim special de împrumut. Alte lucrări erau cunoscute doar indirect, din surse secundare sau auxiliare. De pildă, contribuțiile lingvistice moderne și valoroase, publicate, între 1960 și 1980, de autori străini importanți și foarte importanți, precum Giulio Lepschy, Bernard Pottier, Umberto Eco, au fost citite, fără îndoială, în perioada stagiilor de cercetare și predare petrecute în străinătate.

Considerăm *surse secundare* lucrările de natură predominant explicativă, cum ar fi tratatele de lingvistică, lucrările individuale și colective care au ca țel familiarizarea cititorului cu aspectele cele mai cuprinzătoare ale lingvisticii generale, culegerile de studii teoretice, antologiile și volumele cu orientare interdisciplinară pe care autorul le-a fructificat pentru a rafina, aprofunda și îmbogăți explicațiile și interpretările oferite.

În categoria *surselor auxiliare* includem notele, articolele și studiile de mai mică întindere, la care autorul face trimitere pentru a adînci sau clarifica anumite aspecte teoretice și practice ori controverse persistente care necesită adoptarea argumentată a unei poziții științifice.

Deosebirea celor trei categorii de surse are rolul de a arăta că în lucrare coexistă nivele de lectură cu grade diferite de abstractizare și complexitate argumentativă, pe care autorul le-a contopit creator într-o expunere originală. E mai presus de orice îndoială că opțiunile de lectură și solidaritatea față de viziunile anumitor autori dezvăluie respectarea implicită a unor criterii a căror prezență s-a manifestat în toate contribuțiile științifice publicate de Dumitru Irimia: valoarea dată de calitatea

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

şi claritatea demersului interpretativ, rafinamentul conceptual şi individualitatea soluțiilor interpretative propuse, coerența descriptivă şi substanțialitatea perspectivei din care se evaluează materialul faptic întrebuințat spre ilustrare. Nu este, prin urmare, de mirare că în bibliografia cursului figurează numai titluri de referință, demne de încredere, din care specialistul format şi ucenicul au doar de învățat.

a) *Sursele primare*

Locul cel mai important în economia lucrării îl ocupă ideile lui Ferdinand de Saussure şi ale celor care, într-un fel sau altul, prin apropiere sau distanțare critică, s-au raportat la opera lingvistului elvețian. Trebuie arătat că nucleul cursului elaborat de Dumitru Irimia s-a constituit prin asumarea activă, nu imitativă, a ideilor saussuriene. În jurul nucleului reprezentat de opera lui Ferdinand de Saussure sînt adăugate şi puse în dialog cu opera maestrului contribuțiile elevilor şi adepților, creatori, la rîndu-le, de şcoli şi orientări structuraliste şi/sau poststructuraliste. Un loc important în această complexă cartografie intelectuală îl au contribuțiile majore ale discipolilor care au avut prilejul să ia parte la prelegerile ținute de marele lingvist elvețian, fie în calitate de conferențiar la École de Hautes Études din Paris, fie ca profesor la Universitatea din Geneva: Charles Bally, fondator al stilisticii moderne şi editor al *Cursului de lingvistică generală*, Maurice Grammont, Antoine Meillet, întemeietor al şcolii sociologice franceze, Serge Karcevski, unul din fondatorii Cercului lingvistic de la Praga şi alții. Dorința de a cunoaşte cît mai exact implicațiile viziunii teoretice saussuriene a presupus extinderea lecturilor către operele cele mai importante ale autorilor reprezentativi pentru orientările lingvistice declarat postsaussuriene: cercul lingvistic de la Praga (Serge Karcevski, Nikolai Trubetzkoy, Roman Jakobson), şcoala sociologică franceză (Antoine Meillet), cercul lingvistic de la Copenhaga (Louis Hjelmslev) şi şcoala funcționalistă (R. Jakobson, André Martinet). Pleiada de mari specialişti cunoscuți prin lecturi directe este continuată – pentru a-i aminti doar pe cei extrem de influenți – de elvețianul Walther von Wartburg, francezii Pierre Guiraud, Lucien Tesnière, Bernard Pottier, semanticianul şi semioticianul de origine lituaniană A. J. Greimas,

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

italienii Umberto Eco, Tullio de Mauro şi G. C. Lepschy, americanul Edward Sapir şi mulți alții.

Un loc aparte este acordat lingvisticii coşeriene, considerată o concepție lingvistică de mare finețe interpretativă şi față de care Dumitru Irimia şi-a manifestat în repetate rînduri prețuirea. Ni se pare suficient să amintim că Dumitru Irimia este unul din primii profesori care au popularizat ideile savantului de origine basarabeană şi între primii, dacă nu chiar întîiul traducător român interesat de opera literară a lingvistului.

În general, accesul direct la lecturile fondatoare s-a realizat grație unei excelente cunoaşteri a limbilor şi culturilor franceză şi italiană, fără a neglija, însă, vastele spații reprezentate de culturile germană şi anglo-americană. Lecturile nemijlocite în limba engleză sînt, însă, cu mult mai puține decît cele în limbile franceză şi italiană, iar cele în limba germană lipsesc, cu toate că operele majore ale învățaților care şi-au publicat lucrările în limbile germană (N. Trubetzkoy) şi engleză (Sapir) au fost parcurse mulțumită traducerilor în limbile română, franceză sau italiană.

Tot în categoria surselor primare trebuie incluse şi operele de prestigiu ale marilor lingvişti români, pe care Profesorul Irimia i-a citit cu răbdare şi prețuire şi la ideile cărora a recurs în expunerile, demonstrațiile şi interpretările din lucrare, ori de cîte ori a fost necesar, cu dorința legitimă de a arăta relația de continuitate între lingvistica românească şi cea europeană, mai cu seamă în perioada premergătoare instaurării regimului comunist. Prin autorii cel mai frecvent citați se numără Alexandru Philippide, fondatorul şcolii ieşene de lingvistică, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Sextil Puşcariu, Alexandru Graur, Iorgu Iordan, precum şi profesorii care au marcat perioada de formare ştiințifică a autorului, în special Gheorghe Ivănescu, Ecaterina Teodorescu şi Theofil Simenschy.

b) *Sursele secundare*

Osatura lecturilor fondatoare a fost întărită prin recursul la lucrări menite să formeze o imagine de ansamblu asupra preocupărilor de

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

lingvistică ale vremii[6]. În această categorie de surse bibliografice pot fi incluse lucrări devenite astăzi clasice şi recunoscute în domeniu prin calitatea descrierii ştiinţifice: Bertil Malmberg, *Les nouvelles tendances de la linguistique* (traducere din limba suedeză), Paris, 1966, Georges Mounin, *Histoire de la linguistique dès origines au XXe siècle*, 1967 (trad. rom., *Istoria lingvisticii*, 1999), Maurice Leroy, *Les grands courants de la linguistique moderne*, Bruxelles, 1971, O. Ducrot, T. Todorov, *Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*, Paris, 1972.

Acestor lucrări de sinteză li se adaugă mai multe antologii şi culegeri româneşti, cum ar fi *Elemente de lingvistică structurală*[7], Bucureşti, 1967, *Sistemele limbii*[8], Bucureşti, 1970 şi *Sociolingvistică*[9], Bucureşti, 1975, în care sînt prezentate traduceri de fragmente din operele unor

[6] În 1971, un colectiv de specialişti condus de Alexandru Graur a publicat una dintre cele mai cunoscute lucrări româneşti de lingvistică, *Tratat de lingvistică generală*. Prima ediţie a apărut ca încununare a unei perioade faste pentru lingvistica românească. Terenul fusese pregătit prin publicarea de volume individuale şi colective (*Introducere în lingvistică*, 1965) sau de serii (*Probleme de lingvistică generală*, 7 vol., 1959-1977), care s-au bucurat de mare succes între specialiştii români. În 1977 a fost tipărită prima ediţie a faimoasei *Scurtă istorie a lingvisticii*, lucrare foarte documentată, dar ajustată în acord cu cerinţele ideologice impuse de regimul comunist (v. secţiunea 3, *Cursul de lingvistică generală* şi problema cenzurii). Una din dovezile multiple de efervescenţă ştiinţifică şi de mare interes pentru chestiunile de lingvistică generală este că, la finele anilor '70, studenţii filologi ai Universităţii din Iaşi aveau la dispoziţie trei introduceri în lingvistică semnate de profesori ai Facultăţii de Filologie: Dumitru Irimia, *Curs de lingvistică generală* (1978), Constantin Frâncu, *Curs de lingvistică generală* (*Istoria lingvisticii*), 1979 şi Ioan Lobiuc, *Curs de lingvistică generală*, partea I, *Direcţii şi metode de cercetare lingvistică* (1979).

[7] Responsabilul de volum este Ion Coteanu, iar autorii sînt Andrei Avram, Maria Manoliu, Matilda Caragiu-Marioţeanu, Ion Coteanu, Valeria Guţu-Romalo, Somolon Marcus, Paula Diaconescu, Sorin Stati, Emanuel Vasiliu şi Laura Vasiliu.

[8] Dintre autorii care au publicat în volum îi amintim pe cei mai cunoscuţi: Ion Coteanu, Theodor Hristea, Paul Miclău, Solomon Marcus, Emanuel Vasiliu şi Lucia Wald.

[9] Volumul este editat de Dumitru Chiţoran şi Liliana Ionescu-Ruxăndoiu.

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

autori foarte cunoscuți pe plan internațional, sau în care se sistematizează trăsăturile unor noțiuni teoretice fundamentale. Ca şi în cazul surselor primare, volumele care fac parte din categoria surselor secundare nu sînt doar mărturii ale lecturilor autorului, ci şi lucrări care satisfac nevoia de înțelegere a celor pasionați de lingvistică şi necesitățile de cunoaştere ale specialiştilor în formare.

c) *Sursele auxiliare*

Mai puține ca număr față de celelalte categorii de lucrări, sînt mijloace bibliografice cu ajutorul cărora se aprofundează anumite concepte şi fenomene. Cele mai multe sînt articole şi studii publicate în reviste ştiințifice cu apariție periodică. Recursul ocazional la aceste surse reflectă gradul de precizie al demersului ştiințific şi gradul de dificultate sau de noutate al aspectului conceptual, terminologic sau faptic care reclamă întrebuințarea unui tip foarte specializat de surse bibliografice.

În esență, sursele oglindesc probitatea ştiințifică a autorului, rigoarea de a care a dat dovadă în alegerea fondului de cunoaştere ştiințifică pe baza căruia a elaborat *Cursul* şi nivelul calitativ general al volumului.

3. *Cursul de lingvistică generală* şi cenzura

În perioada de dinainte de 1989, regimul comunist a impus cenzura ca mecanism foarte sever de îngrădire a libertății de exprimare. În cercetarea ştiințifică această impunere a echivalat, în unele domenii, cu pulverizarea obiectului de cunoaştere. Exemple ilustrative sînt filosofia şi istoria, ale căror izvoare culturale au fost zăgăzuite sau îngustate excesiv, în favoarea instituirii unui cult al regimului. Cercetarea lingvistică a fost şi ea afectată profund de imixtiunea politicului. În perioada de după Cel de-al Doilea Război Mondial, unii din marii profesori ai universităților româneşti au fost forțați să adere şi să-şi exprime adeziunea la orientarea ideologică comunistă, în versiune stalinistă, mai întîi, şi ceauşistă, mai apoi, alții au fost dați afară din universități şi

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

obligaţi să-şi caute servicii derizorii. În cazurile extreme de persecuţie s-a ajuns la ani grei de temniţă şi de tortură.

Instaurată odată cu regimul, cenzura a fost oficializată prin instituirea unor comitete de cenzori, subordonate mai-marilor aflaţi la conducerea partidului-stat, apoi prin control ierarhic asupra a tot ceea ce a însemnat tipăritură românească. În volumele publicate în anii ’50, impunerea regulii de a proslăvi regimul în publicaţii ştiinţifice care, în mod normal, nu funcţionează ca instrumente de propagandă politică, este ilustrată, între foarte multe alte exemple, de un caz-tip: volumul lui Alexandru Graur despre fondul lexical principal al limbii române, publicat în 1957. Asemenea amestecuri între ştiinţă şi dogma politică evidenţiază pericolul foarte mare prezentat de infuziile encomiastice şi consistente de elemente ideologice.

Fără a contura un tablou detaliat al unor asemenea realităţi tenebroase, întreprindere care ar putea face, la rigoare, obiectul unei monografii, cert este că puţine lucrări ale perioadei au văzut lumina tiparului fără a include şi doze variate de esenţă materialist-dialectică, de mare concentraţie ideologică. Pentru a-şi vedea lucrările publicate, unii autori au consimţit să laude fără rezerve regimul, iar alţii au preferat să creeze aparenţa unei colaborări, mergînd, cu abilitate şi discreţie, pe calea propriilor gînduri. Dumitru Irimia face parte din a doua categorie. Referinţele care pot fi puse pe seama presiunii ideologicului sînt – atît în *Cursul de lingvistică generală* cît şi în alte lucrări ale autorului – puţine şi irelevante, încît nu ştirbesc valoarea de ansamblu a contribuţiilor ştiinţifice tipărite, cu voia autorului şi cu permisiunea discretă, dar obligatorie a regimului, în perioada de dinainte de 1989. Cititorii prezentei ediţii au ocazia să constate că referinţele la nume şi cuvinte încă demonizate (Marx, Engels, materialist dialectic) sînt fie lipsite de conţinut ideologic, adică nu au potenţial propagandistic, fie prezentate neutru, adică amintite, însă fără a fi încadrate în ecuaţia ideologică care le-ar fi investit cu forţă ideologică, fie transplantate textual ca elemente pur decorative, fără a fi în legătură cu contextul în care apar. Aceste tehnici de evitare a unei confruntări directe cu cei responsabili de practicarea cenzurii arată că demnitatea omului de ştiinţă nu ţine doar de

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

onestitatea sa academică, ci şi de conservarea unor minime, dar necesare libertăți umane, grav afectate de totalitarism.

4. Note editoriale

În mod firesc, în textul *Cursului de lingvistică generală* din 1986 au fost făcute doar schimbări menite a îndrepta micile erori. Erorilor generate de tipărirea greşită a unor titluri de lucrări străine li se adaugă greşelile apărute ca urmare a culegerii eronate a unor cuvinte. Alte nepotriviri, extrem de rare, au existat între fragmentul de text citat de autor şi traducerea pe care acesta a propus-o[10]. O altă categorie rarisimă de erori constă în indicarea neadecvată a unor referințe bibliografice[11].

[10] Referirea la celebra definiție dată semnului de Sf. Augustin se întemeiază pe versiunea franceză, preluată din dicționarul Ducrot-Todorov, „Un signe est une chose qui, outre l'espèce ingérée par les sens, fait venir d'elle-même à la pensée quelque autre chose" şi tradusă în limba română ca „Un semn este un lucru care, în afara speciei cuprinsă prin ***sens***, evocă în planul gîndirii altceva". În realitate, faimoasa definiție formulată de Augustin, în *De Doctrina Christiana* (II, I,1), este „Signum est enim res, praeter speciem quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire", ceea ce arată că traducerea românească este neadecvată din pricina ambiguității semantice a fr. *sens*, avînd înțelesurile 'simț' şi 'sens'. O posibilitate de traducere mai apropiată de originalul latinesc şi în acord cu versiunea în limba franceză ar fi fost „Semnul este lucrul care ne face să ne gîndim la altceva decît de ceea ce ține de sensibil". Ambiguitatea pare să persiste şi în versiunea românească a *Noului dicționar enciclopedic al ştiințelor limbajelor*, editat de Oswald Ducrot şi Jean-Marie Schaeffer, Editura Babel, Bucureşti, 1996, traducere de Anca Măgureanu, Viorel Vişan şi Marina Păunescu, în care definiția lui Augustin este tradusă prin varianta „semnul este un lucru care, în afară de specia percepută prin ***sensuri***, atrage de la sine spre gîndire alt lucru".

[11] Un exemplu este indicarea lucrării lui Maurice Leroy, *Les grands courants de la linguistique moderne*, ca fiind publicată la Paris. În realitate, ediția a doua, revizuită şi adăugită, a fost publicată, în 1971, la editura Universității din Bruxelles (Editions de l'Université de Bruxelles), după cum indică catalogul Bibliotecii Naționale a Franței.

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)

Pe alocuri, textul este însoțit de notele editorului, adăugate în locurile în care ni s-a părut necesar să lămurim unele interpretări personale date unor concepte fundamentale, să rezumăm stadiul actual al unor direcții de cercetare lingvistică sau să indicăm eventualele convergențe şi divergențe între concepțiile unora dintre autorii invocați sau citați.

Volumul se încheie cu o postfață în care sînt schițate relațiile de profunzime între aspectele conceptuale cele mai importante cuprinse în *Cursul de lingvistică generală* şi alte opere publicate de Dumitru Irimia, cu intenția de a pune în lumină solidaritatea şi continuitatea de adîncime dintre lucrările aceluiaşi autor.

Pentru a veni în sprijinul cititorilor mai puțin familiarizați cu preocupările şi problemele de lingvistică generală, am alcătuit un glosar de autori, prin semnalarea elementelor esențiale legate de formarea lor profesională şi de contribuțiile ştiințifice remarcabile pe care le-au publicat, astfel încît să poată fi mai bine fixat contextul istoric şi cultural în care oamenii de cultură menționați şi-au desfăşurat activitatea.

Mulțumirile şi gîndurile noastre de recunoştință se îndreaptă către toți cei ce, într-un fel sau altul, au participat la publicarea prezentului volum.

Mulțumim, în primul rînd, familiei, pentru amabilitatea de a permite publicarea textului în colecția *Logos*, pe care Dumitru Irimia a inițiat-o.

Un gînd de recunoştință se îndreaptă către cei ce au prețuit personalitatea Profesorului Irimia şi care, cu răbdare şi bunăvoință, au contribuit, în mod dezinteresat, cu recomandări utile şi înțelepte.

Nu în ultimul rînd, sincerele noastre mulțumiri se îndreaptă către colectivul redacțional al Editurii Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, fără ajutorul căruia proiectul ar fi rămas ca posibilitate, nu ca realizare.

Ioan Milică

BDD-B33-02 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 02:48:22 UTC)